

SLOVANSKE OSTALINE NA DVORIŠČU SAZU V LJUBLJANI

Paola Korošec

Ko so dozidavali stavbo kemičnega in fizikalnega instituta SAZU v Ljubljani na dvorišču ob Salendrovi in Gosposki ulici, so odkrili tudi ilirsko grobišče z žarami, nekaj rimskih ostalin ter slovanske najdbe. Začasno poročilo o delu teh najdb sta podala že J. Korošec in F. Stare.¹ Dela so se pa naslednje leto (1949) še nadaljevala. Pri tej priliki so odkrili nove najdbe iz vseh treh časovnih period. Na žalost pa ni bilo mogoče zaradi tehničnih vzrokov raziskati celega dvorišča, ki je danes spremenjeno v park. Tako so ostale neraziskane še najmanj tri četrtine zemljišča, ki bi nam gotovo nudilo dragocene podatke in tudi dragocene najdbe iz nekdanjega časa.

Lega plasti kakor tudi značaj posameznih plasti se ni spremenila gledé na opis, ki sta nam ga podala Korošec-Stare.² Slovanske ostaline pripadajo dvem različnim vrstam, ki sta tudi iz različnih časovnih period. Eno je slovansko grobišče, drugo so pa, v zemljo vkopane shrambe, silosi.

Grobišče

Po odkritih skeletih sodeč se je grobišče razprostiralo po celem prostoru današnjega dvorišča, prav tako tudi pod stavbo fizikalnega in kemičnega instituta. Ali se je grobišče razprostiralo tudi še pod stavbo današnje Akademije ter pod Salendrovo in Gosposko ulico, danes ne moremo presoditi, dasi je dokaj verjetno. Glede na površino odkopanega zemljišča moramo trditi, da so bili grobovi zelo redki. Ni dvoma, da je bil

¹ Arheološka poročila, Ljubljana 1950, 7 sl.

² l. c. 7 sl.

del grobov pozneje uničen pri novejših gradnjah. Vsi odkopani skeleti so večinoma zelo fragmentirani, redki so ohranjeni v celoti. Zato domnevamo, da so bili grobovi nekdanj veliko bolj pogosti kakor pa je njih današnji videz. Poprečna globina skeletov je med 0,60—0,80 m. Vendar je pa tudi nekaj skeletov, ki leže znatno globlje, od 1,10—1,50 m. Mislim pa, da to ni nekdanja prava globina in da so ti skeleti prav tako ležali znatno plitkeje. Šele z niveliranjem in nasipavanjem tukaj padajočega zemljišča se je globina relativno povečala. Skeleti so bili položeni v zemljo brez deske ali krste. Odkrit ni bil noben fragment pooglenelega ali preperelega lesa, po katerem bi bilo možno sklepati, da so se pri pokopu uporabljale tudi deske, čeprav bi to bilo dokaj verjetno.

Osnovna usmerjenost skeletov je bila od zahoda proti vzhodu. Med njimi je tudi večje število takšnih, ki so bili že skoraj popolnoma uničeni in smo mogli ugotoviti le to osnovno usmerjenost, nismo pa več mogli ugotoviti odstopanja. Med sedemnajstimi skeleti je šest skeletov, ki odstopajo največ do 13° proti severu. Zanimivo je, da nismo našli nobenega, ki bi odstopal proti jugu, kolikor je bilo možno ugotoviti na temelju vsaj deloma ohranjenih skeletov. Poleg te, za Slované normalne lege, imamo na našem grobišču tudi druge. Tako je bil en skelet usmerjen od severozahoda proti jugovzhodu. Drugi skelet je bil usmerjen od juga proti severu s 7° deklinacije proti vzhodu, medtem ko je bil tretji, od katerega so ohranjeni samo deli nog, usmerjen od severa proti jugu. Osem skeletov pa je imelo bodisi osnovno lego zahod—vzhod, ali se pa lega sploh ni dala določiti.

Ako pogledamo usmerjenost naših mrličev, opazimo, da danes pripada grobišče v Ljubljani vrsti onih grobišč, ki imajo mešane pokope. V Sloveniji štejemo mednje slovansko grobišče na Bledu³ in grobišče na Panorami v Ptujju.⁴ Vzroke bodisi nasprotnih leg, bodisi leg od severa proti jugu, ali pa tem nasprotnih, so mnogi iskali in tudi različno razlagali. Doslej pa še ni zadovoljive rešitve. V posameznih primerih, kakor na Bledu, moremo iskati vzroke v značaju samega zemljišča. Malo

³ Kastelic-Skerlj, *Slovanska nekropola na Bledu*, Ljubljana 1950.

⁴ Arheološka poročila, 84 sl.

je verjetno, da bi bil isti vzrok tudi na našem zemljišču. Sicer pa grobišče v Ljubljani časovno ne ustreza blejskemu grobišču. Kar se tega tiče, je naše sorodno onemu, ki je bilo odkrito na Panorami v Ptuju.

Praviloma so skeleti ljubljanske nekropole ležali na hrbtu z iztegnjenimi rokami ob telesu. Toda to lahko trdimo z gotovostjo le za manjše število, kajti večina skeletov je bila že toliko uničena, da točne lege rok nismo več mogli ugotoviti. So tudi skeleti, katerih roke niso ležale iztegnjene ob telesu, temveč so imele popolnoma drugačno lego. Tako je skelet št. 3., od katerega je ohranjena le leva stran, imel levo roko upognjeno v komolcu in položeno na prsi. Skelet št. 5. je imel levo roko upognjeno v komolcu in položeno na vrat, morda pod ali na glavo, medtem ko je desna roka upognjena v komolcu in položena čez trebuh. Taka lega rok je znana v Sloveniji na panoramskem grobišču,⁵ vendar je tam mnogo izrazitejša. Tam so namreč roke prekrizane na prsih, kar bi mogla biti posledica krščanskega vpliva. Toda tudi lege rok na našem grobišču ne smemo imeti za slučajno.

Zemlja, v kateri ležijo naši grobovi, je po svojem sestavu v glavnem humozna zemlja, često tudi navaden sip ali pa celo ostanki prejšnjih rimskih stavb. Ker grobovi niso segali v nekdanja tla, ki so tu sestavljena iz proda in mivke, se nam niso ohranile grobne jame oziroma njih oblike. Med karakterističnimi momenti naših grobov naj omenim le to, kar sta omenila že Korošec-Stare, da so bili pri skeletu št. 5. okoli danes manjkajoče glave štirje večji kamni. Na našem grobišču je ohranjen le še en primer, da so mrliča obdali s kamenjem, medtem ko je na drugih grobiščih precej takšnih primerov.

Skelet št. 1. — (Sl. 1.) Dobro ohranjen ženski skelet, ki je ležal na hrbtu z rokami ob telesu. Dolžina skeleta je bila 1,59 m. Ležal je 0,70 m globoko v humozni zemlji, pomešani s sipom. Skelet je bil usmerjen od zahoda proti vzhodu z neznatno deklinacijo proti severu. Sledu deske ali krste ni bilo nobene. Pridevki (sl. 2): Na vratu je bila ogrlica iz steklenih biserov zelene barve. Danes je ohranjenih 90 biserov, od teh 26 biserov valjčne oblike (dolžina do 0,7 cm, premer do 0,4 cm) in 64

⁵ l. c. 86.

biserov bikonične oblike (premer od 0,30—0,6 cm).⁶ — Na desni strani glave je bil obsenčni obroček s spiralno pentljo na enem koncu, ki je danes odlomljena, na drugem koncu pa s kvačico. Izdelana je iz tanjše bronaste žice (velikost $1,6 \times 2$ cm, premer 0,1 cm). — Na levi roki smo našli pet zapestnic. Od teh je ena zapestnica široka, masivna, toda ploščata, z nekoliko zoženimi konci. Na zapestnici je ornament v obliki punktiranih linij ter malih krožkov s piko v sredini. Zapestnica je danes zlomljena v več delov (premer $5,7 \times 4,8$ cm, največja širina 1,3 cm). — Druga zapestnica je danes nekoliko deformirana, izdelana pa je iz debelejšje bronaste žice s široko iztolčenimi konci, na katerih je v sredini majhen krožec s piko (velikost $6,4 \times 5,3$ cm, presek 0,3 cm). — Tretja zapestnica je izdelana iz debelejšje bronaste žice okroglega preseka s sodčastimi jagodami na koncih (velikost $5,4 \times 6,3$ cm, presek 0,3 cm). — Četrta zapestnica je iz debelejšje bronaste žice, podobna drugi zapestnici. Konci so nekoliko sploščeni, ornamentirani s prečnimi vrezi, verjetno imitacija kačjih glav (velikost $5,4 \times 5,7$ cm, presek 0,3 cm). — Od pete zapestnice je ohranjena le polovica, podobna pa je bila tretji zapestnici s sodčastimi jagodami na koncih (premer je bil ca. 5,5 cm, presek 0,3 cm).

Skelet št. 2. — (Sl. 3.) Dobro ohranjen moški skelet, ki je ležal na hrbtu z rokami ob telesu. Dolžina skleta 1,90 cm. Skelet je ležal v sipu 0,75 m globoko poleg nekdanje rimske stavbe, katere nevezan tlak je bil ca. 20 cm globlje in jugozahodno od skeleta. Skelet je bil usmerjen od zahoda proti vzhodu z 8° deklinacije proti severu. Večji kamen ob levi nogi in fragmenti živalskih kosti ob spodnjem delu leve noge in ob levem boku, kakor tudi kos rimskega ometa med koleno, so ostanki nekdanjih period in so prišli v grob pri zasipavanju. — Pridevkov nismo našli, čeprav je po vsej verjetnosti skelet nekdanj imel tudi te. Na to kažejo deloma patinirana roka v zapestnici in drobci bronaste pločevine, v kolikor niso bili tudi ti primeri v zasipni zemlji.

Skelet št. 3. — (Sl. 4.) Močno poškodovan verjetno ženski skelet, ki je ležal na hrbtu. Ohranjena je v glavnem le leva

⁶ Po poročilu, l. c. 24, je bilo ohranjenih pri iskopavanju 107 biserov od katerih je 17 razpadlo.

stran skeleta z močno poškodovano glavo. Od nog je ohranjen le zgornji del levega femurja. Leva roka je bila upognjena v komolcu in položena čez prsi. Prste desne roke smo našli na medenici, medtem ko je del podlaktnice ležal na trebuhu. Ohranjena dolžina skeleta 0,78 m. Ležal je 0,75 m globoko v sipu, medtem ko je grobna jama segala deloma tudi do rimskega tlaka. Skelet je bil usmerjen od zahoda proti vzhodu z 10° deklinacije proti severu. — Pridevkv skelet ni imel.

Skelet št. 4. — (Sl. 4.) Slabo ohranjen in močno poškodovan skelet, ki je ležal na hrbtu z rokami ob telesu, kakor sodimo po ohranjenih delih. Glava ni ohranjena. Dolžina ohranjenega skeleta je 1,09 m. Skelet je ležal 0,85 m globoko v nevezanem antičnem tlaku. Smer skeleta je bila zahod—vzhod s 13° odstopanja proti severu. — Brez pridevkov.

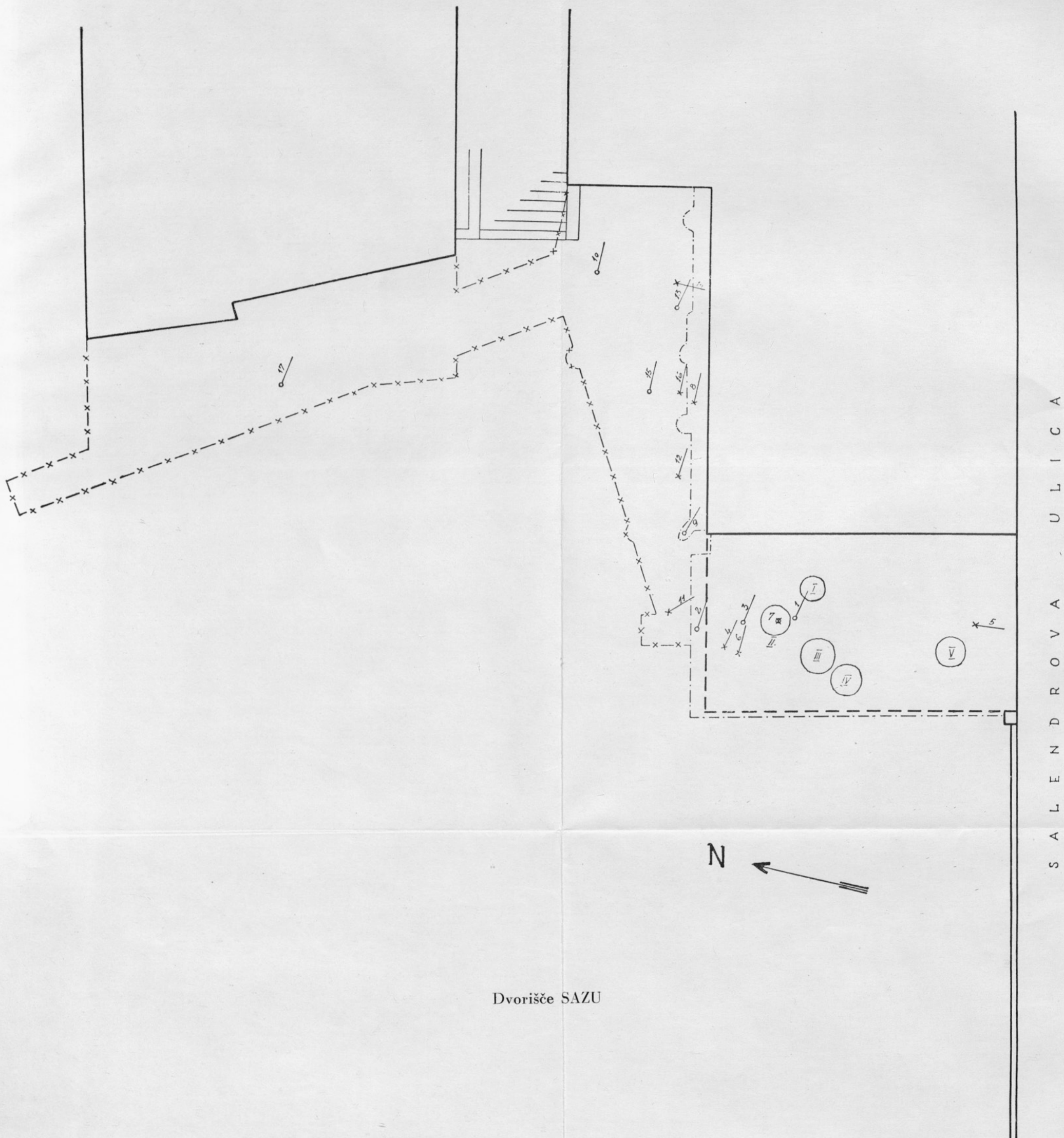
Skelet št. 5. — (Sl. 5.) Slabo ohranjen skelet, ki je bil uničen pri gradnji kanala. Od glave je ohranjena samo mandibula. Od nog so ohranjeni le zgornji deli. Merljiva dolžina je bila še 0,93 m. Skelet je ležal 1,32 m globoko v humozni zemlji tik pod novejšim odvodnim kanalom. Okoli glave skeleta so bili položeni štirje večji kamni. Skelet je ležal na hrbtu, z levo roko upognjeno v komolcu in položeno na vrat ali pa na glavo oziroma pod njo, kar pa zaradi manjkajoče glave in prstov na roki ni bilo mogoče ugotoviti. Desna roka je bila upognjena v komolcu in položena čez trebuh. Skelet je bil usmerjen od juga proti severu s 7° deklinacije proti vzhodu.

Pridevki: Ob glavi skeleta so na desni strani ležale sprhnele kosti manjše ptice, morda goloba.

Skelet št. 6. — Slabo ohranjen skelet, ki je ležal južno od skeleta št. 4. Ohranjen je bil le del leve noge, ki je ležala še in situ 0,65 m globoko, ter nekaj drugih razmetanih kosti. Ostali del skeleta je bil uničen pri zidanju kasnejšega zidu. Grobna jama je bila ukopana v nevezani rimski tlak. Skelet je bil usmerjen približno od zahoda proti vzhodu. — Pridevkv skelet ni imel.

Skelet št. 7. — Pri zidavi poznejšega zidu popolnoma uničen skelet, katerega noben del ni več ležal in situ. Dele glave ter podlaktnico smo našli pod zidom v žitni shrambi II,⁷ a temenica

⁷ l. c. sl. 3.

je bila vzdana v sam zid. Ti ostanki so ležali ca. 2,20 m globoko. — Pridevkov nismo našli.

Skelet št. 8. — Slabo ohranjen skelet, od katerega so se našle le tibije in podlaktnice. Skelet je ležal v sipu 0,80 m globoko. Usmerjen je bil, sodeč po ohranjenih delih, od zahoda proti vzhodu.

Pridevki: ob medenici smo našli manjši fragment že povsem razpadlega noža.⁸

Skelet št. 9. — Slabo ohranjen mlajši ženski skelet,⁹ od katerega so se našli fragmenti glave in gornji del hrbtenice ter obe nadlaktnici v skupni dolžini 34 cm. Skelet je ležal v sipu, 0,70 m globoko, usmerjen od zahoda proti vzhodu z 11° deklinacije proti severu.

Pridevkov ni bilo, pač pa smo v ustih skeleta našli kremenj nožiček, ki pripada ilirskemu grobišču na istem mestu. V slovanski grob je prišel z zasipno zemljo.

Skelet št. 10. — Zelo slabo ohranjen in močno razmetan skelet. Glava je ohranjena samo v fragmentih, kakor so tudi od ostalega okostja ohranjeni le posamezni fragmenti. Stopalo leve noge skeleta je bilo ukopano v ilirsko žaro (grob št. 35). Skelet je ležal v sipu 1,10 m globoko. Točne orientacije in dolžine skeleta nismo mogli ugotoviti. Po vsem sodeč je ležal skelet od zahoda proti vzhodu. — Brez pridevkov.

Skelet št. 11. — Zelo slabo ohranjen skelet, od katerega so se ohranile samo posamezne kosti brez glave. Ležal je v sipu 0,90 m globoko. Usmerjen je bil približno od severozahoda proti jugovzhodu. Dolžine nismo mogli ugotoviti. — Brez pridevkov.

Skelet št. 12. — Neznatno ohranjeni ostanki skeleta, ki je bil pri poznejših zidavah popolnoma uničen. In situ so bile ohranjene samo noge, od katerih desna le še od kolena navzdol; ležal je v sipu 0,60 m globoko. Točne smeri nismo mogli ugotoviti, osnovna pa je od zahoda proti vzhodu. — Brez pridevkov.

Skelet št. 13. — Relativno dobro ohranjen ženski skelet,¹⁰ deloma poškodovan pri kopanju zemlje. Skelet je ležal na hrbtu z rokami ob telesu. Ohranjena dolžina je bila 1,50 m.

⁸ I. c. 24.

⁹ Antropološko analizo je podal Škerlj, *Arheološki vestnik* I, 152 sl.

¹⁰ Antropološko analizo je podal Škerlj, I. c. 148 sl. kjer je skelet označil kot ženski.

Ležal je v humusu 1,50 m globoko. Usmerjen je bil od zahoda proti vzhodu z 10° deklinacije proti severu. Na posameznih mestih so bili okoli skeleta položeni večji kamni.

Pridevki (sl. 6): Ob desnem boku se je našel fragmentiran bojni nož, zelo slabo ohranjen, z ravnim hrbtom (ohranjena dolžina 12,6 cm, največja širina 2,6 cm), dva fragmenta šila, zelo slabo ohranjena, toda z ostanki lesene obloge na ročaju (ohranjena dolžina obeh fragmentov 6,6 cm). Trije fragmenti kresila, relativno še dobro ohranjenega, z dolgimi rameni in navzven zavihanimi konci. Na sredi spodnjega dela je bil danes fragmentiran trikotni jeziček (dolžina kresila je bila ca. 8,2 cm, a višina ca. 5,3 cm). Fragment sivo rdeče pečenega lončka, izdelanega iz zemlje, pomešane s kvarcitom. Na fragmentu so vrezane valovnice (velikost fragmenta $3,2 \times 3,6$ cm).

Skelet št. 14. — Ohranjeni so le fragmenti nog skeleta, ki je ležal skoraj pravokotno čez kolena skeleta št. 13. Ta del skeleta je bil še in situ, medtem ko so se od drugih delov skeleta našli le neznatni, povsem prepereli fragmenti kosti. Skelet je ležal v humusu 1,30 m globoko, usmerjen od severa proti jugu. — Brez pridevkov.

Skelet št. 15. — Zelo slabo ohranjen mlajši ženski (?) skelet, ki je bil zelo poškodovan pri poznejših zidavah. Deloma je ohranjena tudi glava, ki je ležala na desnem licu. Skelet je ležal v humusu 0,50 m globoko, usmerjen od zahoda proti vzhodu. Ohranjena dolžina je bila še 0,75 m.

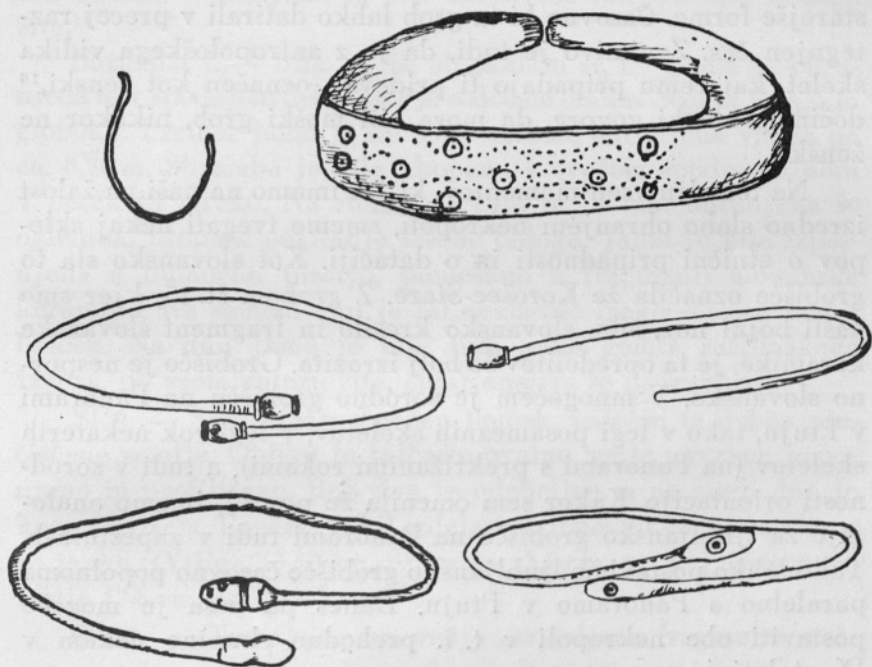
Pridevkov skelet ni imel, pač pa je v zasipni zemlji na desni strani skeleta ležal rimski novec. Prav tako smo v zasipni zemlji našli nepomemben fragment slovanske keramike.

Skelet št. 16. — Od novejšega zidu popolnoma uničen skelet. Ostanki so ležali v sipu 0,80 m globoko. Lege in dolžine ni bilo mogoče ugotoviti. — Brez pridevkov.

Skelet št. 17. — Deloma ohranjen moški skelet,¹¹ katerega je ohranjen zgornji del skeleta in glava. Skelet je ležal v sipu 0,75 m globoko, usmerjen od zahoda proti vzhodu s 7° deklinacije proti severu. Skelet je ležal na hrbtu in kakor vse kaže, z rokami ob telesu. Ohranjena dolžina je bila še ca. 70 cm. — Brez pridevkov.

¹¹ Antropološko analizo je podal Škerlj, l. c. 146 sl. kod K 18.

Na ljubljanski nekropoli imamo le tri grobove s pridevki. Od teh ima en grob le ptico, kar je za opredelovanje v toliko karakteristično, ker se ptica pojavlja le v starejših grobiščih tako imenovane avaro-slovanske (keszthelyske) kulturne skupine in njej sledeče prehodne skupine, kakor je bilo sedaj ugotovljeno na grobišču v Turnišču pri Ptujju.¹²

Drugi grob (št. 1), v katerem smo našli nakit, sta omenila že Korošec-Stare in navedla tudi analogije v Sloveniji. Zapestnice so značilne za Panonsko nižino, in sicer za starejše grobove. V izrazito slovanskih grobovih zapestnice s sodčastimi jagodami na koncih niso bile znane. Ravno takšno pa so našli na Panorami v slovanskem grobišču.¹⁴ Analogije na Panorami pa imata tudi drugi dve zapestnici s ploščatimi konci, katere

¹² Ni objavljeno.

¹³ Arheološka poročila, 24.

¹⁴ l. c. 86, sl. 16.

smemo šteti za stilizirane kačje glave.¹⁵ Le ena zapestnica nima za sedaj analogij v Sloveniji. Spada pa v isti kulturni krog, kateremu pripada zgoraj imenovani nakit.

Zanimivi so tudi predmeti tretjega groba (št. 13), ki imajo povsem slovanski značaj, povečan še s fragmentom slovanske keramike. Bojni nož in šilo sta toliko fragmentirana, da nam ne nudita nikakršne opore. Kresilo pa ima obliko lire, toda starejše forme. Časovno bi ta grob lahko datirali v precej raztegnjen čas. Zanimivo je tudi, da je z antropološkega vidika skelet, kateremu pripadajo ti pridevki, označen kot ženski,¹⁶ dočim pridevki govore, da mora biti moški grob, nikakor ne ženski.

Na temelju vseh momentov, ki jih imamo na naši na žalost izredno slabo ohranjeni nekropoli, smemo tvegati nekaj sklepov o etnični pripadnosti in o dataciji. Kot slovansko sta to grobišče označila že Korošec-Stare. Z grobom št. 13, kjer smo našli bojni nož, šilo, slovansko kresilo in fragment slovanske keramike, je ta opredelitev še bolj izrazita. Grobišče je nesporno slovansko. V mnogočem je sorodno grobišču na Panorami v Ptuj, tako v legi posameznih skeletov, v legi rok nekaterih skeletov (na Panorami s prekrizanimi rokami), a tudi v sorodnosti orientacije. Kakor sem omenila že poprej, imamo analogije za ljubljansko grobišče na Panorami tudi v zapestnicah. Tako lahko postavimo ljubljansko grobišče časovno popolnoma paralelno s Panoramo v Ptuj. Danes pa nam je mogoče postaviti obe nekropoli v t. i. prehodno skupino nekam v IX. stoletje.

Žitne shrambe

Tudi žitne shrambe sta v svojem poročilu omenila že Korošec-Stare in zanje navedla analogije. Te shrambe, ki so bile ukopane v prod v obliki sodčastih jam, so nam bile ohranjene samo v spodnjem delu, medtem ko je zgornji bil uničen pri poznejših zidavah in prekopavanjih tega mesta. Danes nimamo nikakršnih podatkov, kje je bila naselbina, kateri so

¹⁵ l. c. sl. 15.

¹⁶ Arheološki vestnik, 148 sl.

te jame pripadale. V neposredni okolici ni mogla biti, ker nismo odkrili nikakršnih naselbinskih objektov niti predmetov, ki bi jih njej mogli prištevati. Vsega skupaj je na dvorišču Akademije doslej odkopanih 5 jam, ki jih označujem kot shrambe.¹⁷ V nekaterih je bila še ohranjena lesena obloga (sl. 8). V vseh pa je ohranjeno veliko število keramike, ponekod tudi skoraj celi lončki. V eni jami so bili ohranjeni tudi ostanki nekega žita.¹⁸

Shramba I. — Bila je tik ob skeletu št. 1.¹⁹ Jama je ohranjena le v spodnjem delu, kjer je sodčaste oblike. Segala je 2,35 m globoko. Premer jame je bil 0,68—0,70 m, ohranjena višina pa ca. 0,70 m. Shramba je bila ukopana v svojem spodnjem delu v pesek in mivko. Na stenah je bila tu in tam ohranjena še oglečina, ostanek nekdanje lesene obloge. Jama je bila izpolnjena s humozno plastjo, pomešano s fragmenti slovanske keramike. Na samem dnu je bil neznatno fragmentiran razbit lonček. Na dnu jame je bila tudi neka gmota rastlinskega izvora, po vsem videzu žita, čigar analiza še ni izvršena.

Sl. 9. — Sivkastočrno pečen lonček, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Oblike je jajčasto ovalne, ustje navzven upognjeno in profilirano. Rob dna je odebeljen, a na sredi dna je krog s križem. Lonček je bil izdelan na lončarskem vitlu. Stene so tanke. (Višina 15,10 cm, pr. ustja 13,7 cm, pr. največje periferije 17,6 cm, pr. dna 9 cm).

Sl. 10. — Ohranjena dva večja sestavljena fragmenta večjega sivočrno pečenega lonca. Ustje je navzven upognjeno, na zunanji strani profilirano z dvema horizontalnima kanelurama. Rob dna je odebeljen. Na sredi dna je pravokotnik z vpisanim križem. Lonec, ki je bil jajčasto ovalne oblike, je bil izdelan

¹⁷ Na planu so označene z rimskimi številkami od I—V.

¹⁸ Analiza še ni končana.

¹⁹ Korošec—Stare poročata, da je skelet št. 1. ležal čez en del shrambe, kar pa ne bo točno (Arheološka poročila, str. 26.). Na ta način bi bil skelet mlajši od shrambe, proti temu pa priča keramika, najdena v shrambi. Ta sklep je nastal zato, ker je bila shramba odkrita šele štirinajst dni pozneje, medtem ko so prve najdbe, med njimi tudi skelet št. 1, bile slučajno odkrite pri kopanju temeljev. Vnašanje skeleta v načrt je zaradi tega tudi nekoliko napačno izvedeno, tako da je skelet prišel delno čez shrambo.

na lončarskem kolesu. (Višina lončka je mogla biti ca. 17 cm, pr. ustja 12,9 cm, pr. dna 9,0 cm.)

Drugi fragmenti v isti shrambi so identični z gornjim lončkom in nimajo nobenih posebnosti, ki bi jih bilo potrebno omeniti.

Shramba II. — Bila je severozahodno od shrambe I. Danes je bila ukopana v prod pod temelji novejšega zidu, ki je uničil ves zgornji del shrambe. Kolikor se je dalo ugotoviti, je bila oblika sodčasta. Stene so bile še danes na mnogih mestih obložene s pooglenelim lesom (sl. 8). Globina shrambe je segala do 2,10 m pod površino. Danes ohranjena višina je pa bila še 0,50 m, a premer pri dnu 1,10—1,15 m. V humusu, ki je izpolnjeval shrambo, smo našli tudi fragmentirano človeško lobanjo, ki je pripadala skeletu št. 7. V jami so se našle nadalje kosti goveda in koze ter večje število fragmentov slovanske keramike. Iz teh fragmentov je bilo mogoče sestaviti dva lončka.

Sl. 11. — Sivkastočrno pečen lonec, izdelan iz zemlje, močno pomešane s kremenjakom. Ustje je navzven upognjeno in na zunanji strani profilirano z dvema horizontalnima kanelurama. Na notranji strani ustja je vdolbina za pokrov. Rob dna je nekoliko odebeljen. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu in ima zelo tanke stene. (Višina 15,10 cm, pr. ustja 12,2 cm, pr. največje periferije 17,0 cm, pr. dna 7,7 cm.)

Sl. 12. — Manjši fragmentiran sivočrno pečen lonec, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Ustje je navzven upognjeno in dokaj visoko. Na notranji strani je vdolbina za pokrov. Rob dna je odebeljen, samo dno pa usločeno. Lonec je izdelan na lončarskem vitlu. (Višina 14 cm, pr. ustja 15,10 cm, pr. največje periferije 14,3 cm, pr. dna 7,2 cm.)

Shramba III. — Ta je bila zahodno od shrambe I. in jugozahodno od shrambe II. Najbolje je še ohranjena, čeprav je bil tudi njen zgornji del uničen od novejšega zidu. Bila je 2,70 m globoko ukopana v prodnati grušč, barjansko ilovico in mivko. Zgornji deli so ležali v humozni plasti. V spodnjem delu je bila sodčaste oblike. Ohranjena je bila 1,15 m nad dnom in je imela 1,37 m v premeru. Stene in dno so bili obloženi z lesom, ki je bil danes pooglenel ali pa, posebno na dnu, izlužen. Shramba je bila izpolnjena s humozno mastno zemljo, v kateri so bile živalske kosti in številni fragmenti slovanske keramike. Iz teh

je bilo mogoče sestaviti nekaj primerov skoraj povsem celih lončkov.

Sl. 13. — Sivkastorumeno in črno pečen lonec, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Na notranji strani je vdolbina za pokrov. Rob dna je odebeljen, na sredini dna je plastičen križ v krogu. Lonec je bil delan na lončarskem kolesu. (Višina 13,30 cm, pr. ustja 7,0 cm, pr. največje periferije 15,0 cm, pr. dna 8,0 cm.)

Sl. 14. — Velik rumenkastočrno in rumenkastosivo pečen lonec, izdelan iz zemlje, ki je zelo pomešana z drobnimi zrcni kremenjaka in peska. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Na notranji strani je vdolbina za pokrov. Na dnu je plastičen krog s križem. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. Danes je restavriran. (Višina 22,6 cm, pr. ustja 17,2 cm, pr. največje periferije 23,2 cm, pr. dna 10,0 cm.)

Sl. 15. — Sivočrno pečen lonec, izdelan iz zemlje, pomešane z drobnim kremenjakom. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Na notranji strani je vdolbina za pokrov. Rob dna je komaj vidno odebeljen. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Višina 16,6 cm, pr. ustja 13,3 cm, pr. največje periferije 18,2 cm, pr. dna 8,14 cm.)

Sl. 16. — Spodnji del rdečkasto do sivočrno pečenega lonca. Lonček je ohranjen le do največje periferije. Rob dna je odebeljen, a na sredi dna je plastičen krog s križem. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Ohranjena višina fragmenta 6,0 cm.)

Sl. 17. — Fragment gornjega dela sivočrno pečenega lonca. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Ohranjena višina fragmenta 6,6 cm, pr. ustja 8,9 cm.)

Tudi drugi fragmenti, katerih je precejšnje število, so identični z opisanimi. Vsi so delani na lončarskem kolesu in nekateri tudi velikih dimenzij.

Shramba IV. — Leži jugozahodno od shrambe III. Mnogo je manjša od prejšnje. Ohranjen je le njen spodnji del. Dno je ležalo 2,45 m globoko v produ. Premer ohranjenega dela je bil 1,20 m. Stene in dno so bile obložene z lesom. Lesena pooglenela obloga je bila ohranjena še do 80 cm visoko, medtem ko je merila ohranjena višina shrambe še 0,90 m. Shramba je bila

izpolnjena s črno mastno humozno zemljo, v kateri je bilo večje število fragmentov keramike. Iz teh fragmentov je bilo mogoče sestaviti en lonec.

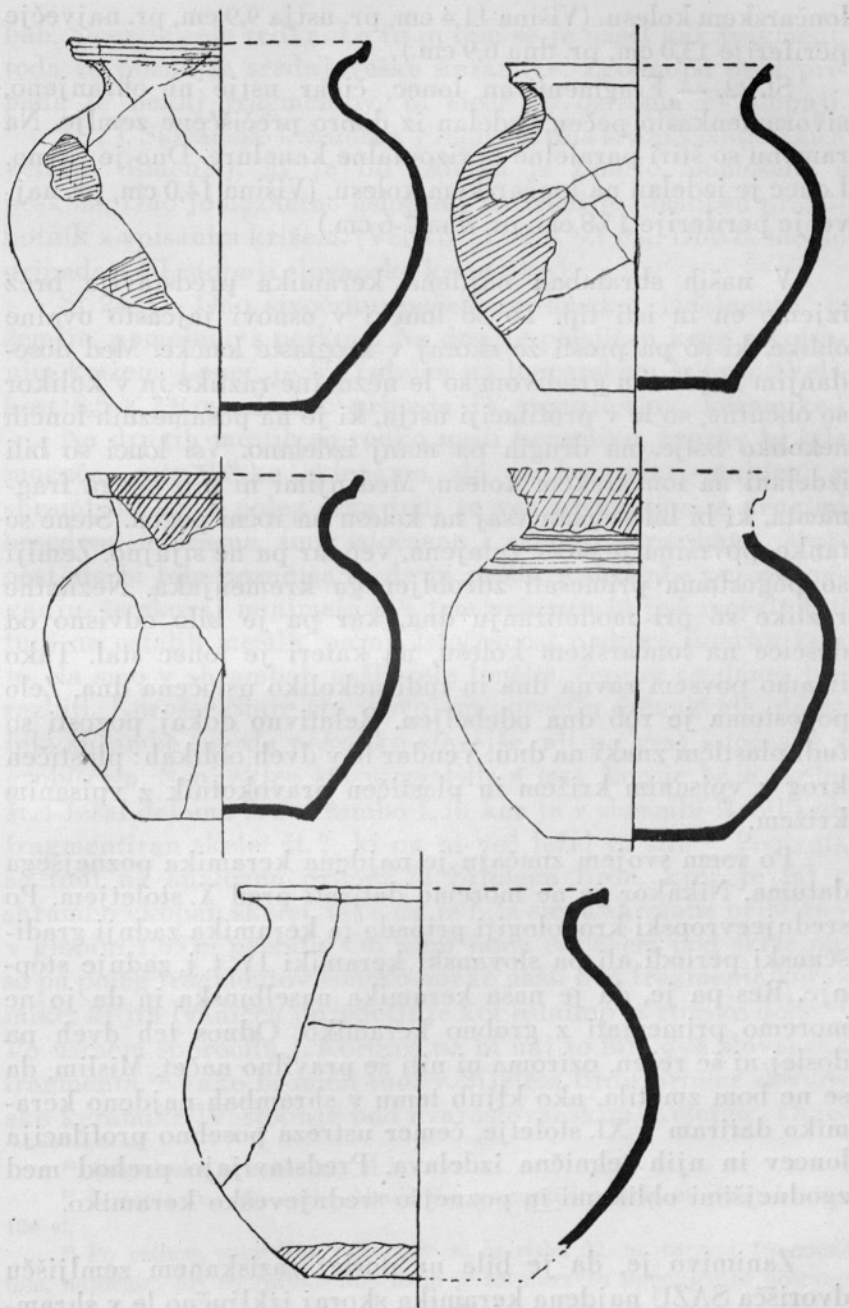
Sl. 18. — Rumenkastosivo in sivočrno pečen lonec, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Na notranji strani je vdolbina za pokrov. Rob dna je bil odebeljen. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Višina 14,8 cm, pr. ustja 12,0 cm, pr. največje periferije 16,6 cm, pr. dna 9,2 cm.)

Shramba V. — Ležala je južno od shrambe III., a jugovzhodno od shrambe IV. Kakor druge shrambe, je bila tudi ta močno uničena pri poznejših zidavah in prekopavanjih. V svojem spodnjem delu leži v barjanski ilovici in mivki, v zgornjem pa v humozni plasti. Dno je bilo 2,50 m globoko, premer shrambe 1,15 m, a današnja ohranjena višina 0,60 m. Stene so bile nekdanj obložene z lesom. Vendar niti na samem dnu lesena obloga ni bila več nedotaknjena. Pač pa je precej oglenine ležalo med črno humozno zemljo, ki je izpolnjevala shrambo. V tej zemlji smo našli tudi kosti goveda in koze ter večje število fragmentov keramike, identične z ono, ki smo jo našli v drugih shrambah. Iz najdenih fragmentov je bilo mogoče sestaviti štiri lonce. Poleg omenjenih fragmentov slovanske keramike, smo pa v tej zemlji, ki je izpolnjevala to shrambo, našli tudi fragmente rimske keramike in rimskih steklenih posod.

Sl. 19. — Sivočrno pečen lonec, izdelan iz zemlje, ki je bila dobro prečiščena. Ustje je bilo navzven upognjeno in profilirano. Na notranji strani je slabo vidna vdolbina za pokrov. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. Dno ni ohranjeno. (Viš. 16,0 cm, pr. ustja 15,0 cm, pr. največje periferije 19,2 cm.)

Sl. 20. — Sivočrno pečen lonec, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Ustje je navzven upognjeno in profilirano. Dno je usločeno z nekoliko odebeljenim robom. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Višina 19,5 cm, pr. ustja 15,5 cm, pr. največje periferije 19,8 cm, pr. dna 9,9 cm.)

Sl. 21. — Rumenkasto pečen lonec, izdelan iz zemlje, pomešane s kremenjakom in tudi z večjimi kamenčki. Ustje je navzven upognjeno. Na ramenu je pet vodoravnih paralelnih vdolbin. Dno je imelo odebeljen rob. Lonec je izdelan na

lončarskem kolesu. (Višina 11,4 cm, pr. ustja 9,9 cm, pr. največje periferije 13,0 cm, pr. dna 6,9 cm.)

Sl. 22. — Fragmentiran lonec, čigar ustje ni ohranjeno, sivorumenkasto pečen, izdelan iz dobro prečiščene zemlje. Na ramenu so štiri paralelne horizontalne kanelure. Dno je ravno. Lonec je izdelan na lončarskem kolesu. (Višina 14,0 cm, pr. največje periferije 15,8 cm, pr. dna 7-6 cm.)

V naših shrambah najdena keramika predstavlja brez izjeme en in isti tip. To so lončki v osnovi jajčasto ovalne oblike, ki so pa prešli že skoraj v kroglaste lončke. Med dose-danjim najdenim gradivom so le neznatne razlike in v kolikor so občutne, so le v profilaciji ustja, ki je na posameznih loncih nekoliko boljše, na drugih pa manj izdelano. Vsi lonci so bili izdelani na lončarskem kolesu. Med njimi ni niti enega frag-menta, ki bi bil izdelan vsaj na kolesu na ročni pogon. Stene so tanke, površina je sicer zglajena, vendar pa ne sijajno. Zemlji so pogostoma primešali zdrobljenega kremenjaka. Neznatne razlike so pri modeliranju dna, kar pa je bilo odvisno od deščice na lončarskem kolesu, na kateri je lonec stal. Tako imamo povsem ravna dna in tudi nekoliko usločena dna. Zelo pogostoma je rob dna odebeljen. Relativno dokaj pogosti so tudi plastični znaki na dnu. Vendar le v dveh oblikah: plastičen krog z vpisanim križem in plastičen pravokotnik z vpisanim križem.

Po vsem svojem značaju je najdena keramika poznejšega datuma. Nikakor je ne moremo datirati pred X. stoletjem. Po srednjeevropski kronologiji pripada ta keramika zadnji gradi-ščanski periodi ali pa slovanski keramiki IV. t. j. zadnje stop-nje. Res pa je, da je naša keramika naselbinska in da jo ne moremo primerjati z grobno keramiko. Odnos teh dveh pa doslej ni še rešen, oziroma ni niti še pravilno načet. Mislim, da se ne bom zmotila, ako kljub temu v shrambah najdeno kera-miko datiram v XI. stoletje, čemer ustreza posebno profilacija loncev in njih tehnična izdelava. Predstavljajo prehod med zgodnejšimi oblikami in poznejšo srednjeveško keramiko.

Zanimivo je, da je bila na doslej raziskanem zemljišču dvorišča SAZU najdena keramika skoraj izključno le v shram-

bah. Sicer je zelo redka. Le tu in tam se je našel kak fragment, toda že poznejše srednjeveške keramike. Zgodnejši dobi pripada le nekaj fragmentov, in sicer III. oziroma IV. stopnji.

Sl. 23. Slovanske keramike. Fragment dna sivopečenega lonca velikih dimenzij, ki je bil izdelan iz zemlje, pomešane s peskom. Dno je neznatno usločeno, na sredi je plastičen pravokotnik z vpisanim križem. (Velikost $13,2 \times 9,7$ cm. Dno bi moglo pripadati III. stopnji slovanske keramike.)

Sl. 24. — Dno sivočrno pečenega lončka, izdelanega iz zemlje, pomešane s peskom. Na dnu je plastičen krog z vpisanim križem. Lonec je bil izdelan na lončarskem kolesu. (Velikost $8,6 \times 7,8$ cm. Lonec pripada IV. stopnji slov. keramike.)

Na drugih mestih so redko našli keramiko, čeprav bi bila mogoča, zato lahko sklepamo, da je keramika, najdena v shrambah, ki je poleg tega tudi še vsa istega tipa, z drugimi besedami istočasna, tudi istočasna s samimi shrambami. Možnost, da bi bila poznejša in da bi prišla v shrambe pri zasipavanju, je skoraj minimalna. V tem primeru bi pač morala biti tudi na ostalih mestih, pa ni. Istočasnost podpira povrhu tudi to, da smo v shrambah našli cele lončke, čeprav so danes bili razbiti. Korošec-Stare sta v svojem poročilu domnevala, da so bile shrambe morda nekoliko starejše, ali pa vsaj istočasne z grobiščem. Svoj sklep sta utemeljila s tem, ker je baje skelet št. 1 ležal deloma čez shrambo I. in ker je v shrambi II. bil tudi fragmentiran skelet št. 7, ki pa ni več ležal in situ.²⁰ Pozivata se tudi na analogen primer iz Bijelega Brda, kjer je bil v shrambo vkopan skelet, tako da je bila stena shrambe približno v globini 1,65 m prebita. Ob robu jame ca. 20 cm pod skeletom so pa poleg fragmentov rimske opeke našli dva fragmenta keramike, ki jih Ivaniček opredeljuje kot ostalino iz rimske dobe.²¹ Po ustnem sporočilu J. Korošca pa bi naj to bila dva slovanska fragmenta.²² Tako bi imeli tudi v Bijelem Brdu primer slovanske keramike IV. stopnje pod avaroslovanskim skeletom. Ome-

²⁰ Arheološka poročila, 25 sl.

²¹ Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1949. 124 sl.

²² Po ustnem sporočilu J. Korošca sl. oz. risba 22. ne ustreza fragmentom, najdenim pri tej priliki. Rob ustja je bil navzven upognjen in poševno odrezan.

njam to samo v toliko, ker ni izključeno, da je bila nasebina keramika mlajših oblik tudi že poprej v rabi. Nikakor pa ne bi mogla trditi, da bi keramika, ki smo jo našli v ljubljanskih shrambah, bila starejša od grobišča in tudi, da so se shrambe na tem mestu uporabljale, predno je nastalo grobišče. Po mojem mnenju jih že zaradi keramike moramo staviti v čas po grobišču, ko je nekje v neposredni bližini bila tudi nasebina, kateri so pripadale tudi te shrambe. Odprto pa ostane vprašanje, kje je bila nasebina, kateri pripada naše grobišče.

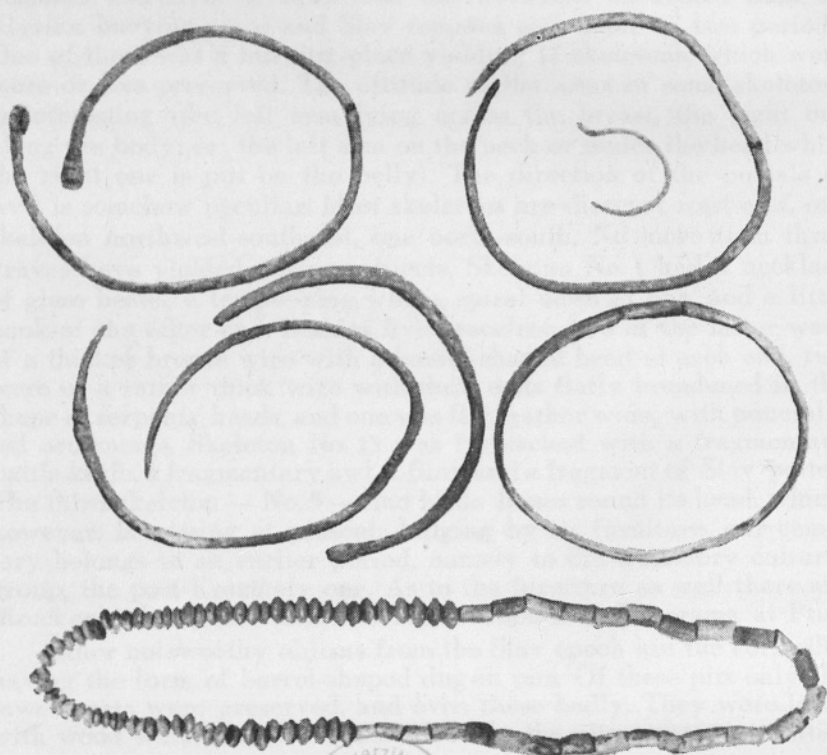
SUMMARY

Slav Remains in the Courtyard of the Slovene Academy of Sciences and Arts

While digging in the courtyard of the Slovene Academy of Sciences and Arts in Ljubljana the workmen unearthed both an Illyrian burying-place and Slav remains assignable to two periods. One of them was a burying-place yielding 17 skeletons, which were more or less preserved. The attitude of the arms in some skeletons is interesting (the left arm lying across the breast, the right one along the body; or: the left arm on the neck or under the head while the right one is put on the belly). The direction of the burials as well is somehow peculiar. Most skeletons are directed west-east, one skeleton northwest-southeast, one north-south. No more than three graves have yielded various objects. Skeleton No. 1 had a necklace of glass beads, a temple-ring with a spiral mesh at one, and a little hook at the other end, besides five bracelets; two of the latter were of a thicker bronze wire with a barrel-shaped bead at each end, two were of a rather thick wire with their ends flatly broadened in the shape of serpents' heads, and one was flat, rather wide, with punctuated ornaments. Skeleton No. 13 was furnished with a fragmentary battle knife, a fragmentary awl, a flint, and a fragment of Slav potter. The third skeleton — No. 5 — had birds' bones round its head, which, however, is missing at present. Judging by its furniture, our cemetery belongs to an earlier period, namely to the transitory cultural group, the post-Keszthely one. As to the furniture as well there are direct parallels to be found in the necropolis of Panorama at Ptuj.

Other noteworthy objects from the Slav epoch are the corn silos having the form of barrel-shaped dug-in pits. Of these pits only the lower parts were preserved, and even these badly. They were lined with wood which has been carbonized. In the pits greater quantities

of fragmentary Slav pottery were discovered. It was possible to put them together into some complete pots. All the fragments and the whole pots are of the same type belonging to 4th degree of Slav pottery. All had been manufactured on a potter's wheel; some are provided with plastic marks on their bottoms. As to their technique and the profilation of their mouths they may be assigned to 11th century. Considering the fact that the fragments were found in pantries — while elsewhere in the entire area the fragments of the above and similar pottery were rare — the authoress holds the opinion that the pantries are contemporary or, at least, not much earlier. This is in contradiction to Korošec's and Stare's much earlier detation of these pantries in the provisory report in which they mean that these pantries are either earlier or, at least, contemporary with the necropolis at the same site.

Sl. 1. Skelet št. 1 (po Korošec-Stare). — Sl. 2. Pridevki skeleta št. 1

Sl. 5. Skelet št. 2

Sl. 5. Skelet št. 2
(po Korošec, 1982)

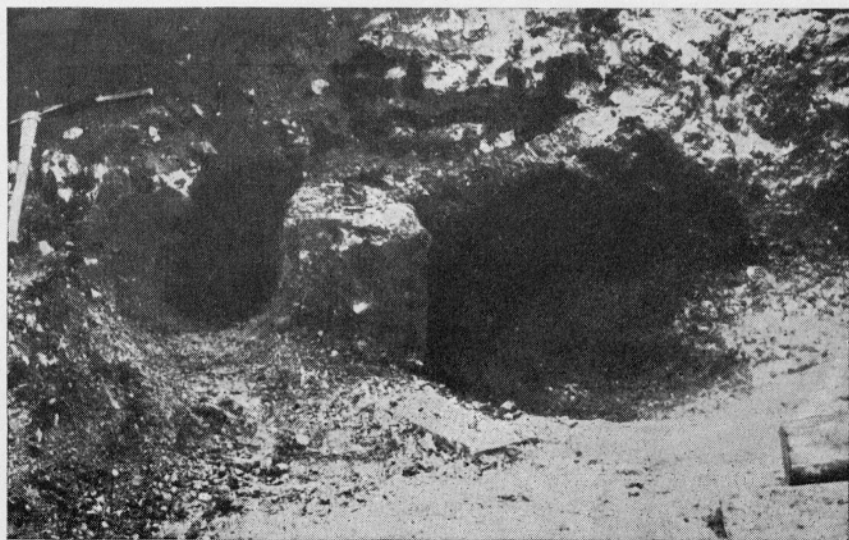
Sl. 4. Skelet št. 3 in 4 (po Korošec-Starè)

Sl. 5. Skelet št. 5
(po Korošec-Starè)

Sl. 6. Pridevki skeleta št. 13

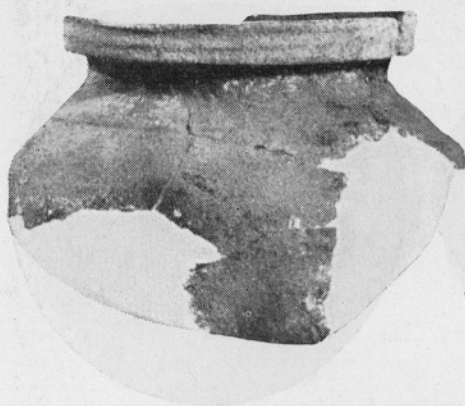
Sl. 7. Žitne shrambe
(po Korošec-Starè)

Sl. 8. Obloga v shrambi III
(po Korošec-Starè)

Sl. 9

Sl. 10

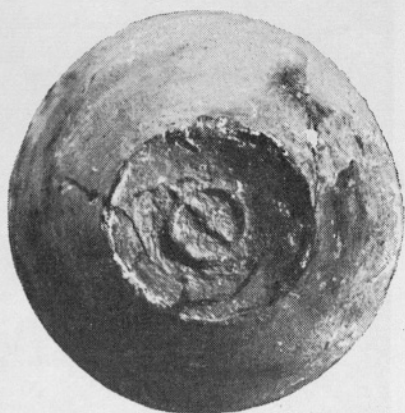

Sl. 11

Sl. 12

Sl. 13

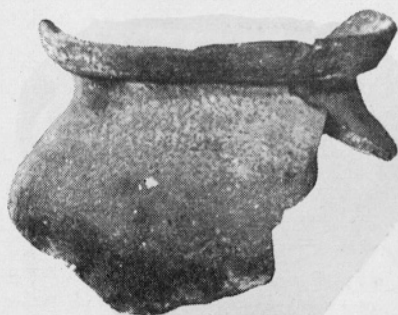
Sl. 14

Sl. 15

Sl. 16

Sl. 17

Sl. 18

Sl. 19

Sl. 20

Sl. 21

Sl. 22

Sl. 23

Sl. 24

